

Aalten Vierde Broekdijk

rapport 1238

Aalten Vierde Broekdijk

Een Bureauonderzoek

J.M. Blom
R. van Lil

Colofon

ADC Rapport 1238

Aalten Vierde Broekdijk
Een Bureauonderzoek

Auteurs: J.M. Blom en R. van Lil

In opdracht van: CSO Milieuadviesbureau, namens M.E. Vastgoedontwikkeling B.V.

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, januari 2008

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
dr. E. Lohof

ISBN 978-90-6836-228-2

ADC ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	6
2 Methoden	7
3 Resultaten	7
3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01)	7
3.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)	7
3.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)	7
3.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)	8
3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)	10
4 Conclusies	10
5 Advies	10
Literatuur	11
Lijst van afbeeldingen	11
Lijst van tabellen	11

Tabel 1 Archeologische perioden

Periode	Tijd in jaren				
<i>Nieuwe tijd</i>	1500	na Chr.	-	heden	
<i>Late-Middeleeuwen</i>	1050	na Chr.	-	1500	na Chr.
<i>Vroege-Middeleeuwen</i>	450	na Chr.	-	1050	na Chr.
<i>Romeinse tijd</i>	12	voor Chr.	-	450	na Chr.
<i>IJzertijd</i>	800	voor Chr.	-	12	voor Chr.
<i>Bronstijd</i>	2000	voor Chr.	-	800	voor Chr.
<i>Neolithicum (Nieuwe Steentijd)</i>	5300	voor Chr.	-	2000	voor Chr.
<i>Mesolithicum (Midden Steentijd)</i>	8800	voor Chr.	-	4900	voor Chr.
<i>Paleolithicum (Oude Steentijd)</i>	300.000	voor Chr.	-	8800	voor Chr.

Tabel 2 Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

<i>Provincie:</i>	Gelderland
<i>Gemeente:</i>	Aalten
<i>Plaats:</i>	Aalten
<i>Toponiem:</i>	Vierde Broekdijk
<i>Kadastrale gegevens:</i>	Aalten R 752/753/754/755
<i>Kaartblad:</i>	41 W
<i>Coördinaten:</i>	236121/436327; 236254/436158; 236149/436050; 235996/436208
<i>Bevoegde overheid:</i>	gemeente Aalten
<i>Deskundige namens de bevoegde overheid:</i>	dhr. P. Meerdink
<i>ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):</i>	4107737
<i>ADC-projectcode:</i>	25806
<i>Periode van uitvoering:</i>	december 2007
<i>Beheer en plaats documentatie:</i>	ADC ArcheoProjecten afd. P&B

Samenvatting

In opdracht van CSO Milieuadviesbureau, namens M.E. Vastgoedontwikkeling B.V., heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Vierde Broekdijk (gemeente Aalten). In het plangebied zal een bedrijventerrein worden gerealiseerd. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

In de nabije omgeving van het plangebied zijn enkele scherven gevonden en op basis van luchtfoto's zijn celtic fields herkend. De beperkte hoeveelheid waarnemingen lijkt erop te duiden dat de regio niet intensief gebruikt is in het verleden. Daarnaast zijn in het plangebied zelf veldpodzolbodems gekarteerd, die worden gevonden in laaggelegen gebieden. Ook een hoogtebeeld laat geen verhogingen in het landschap zien die interessant zouden kunnen zijn voor bewoning. Derhalve zijn er geen aanwijzingen voor archeologische waarden in het plangebied aanwezig.

ADC ArcheoProjecten adviseert om in het plangebied geen aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Wat betreft de archeologie is er geen belemmering om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegd gezag, zoals aangegeven in de Monumentenwet

1 Inleiding

In opdracht van CSO Milieuadviesbureau, namens M.E. Vastgoedontwikkeling B.V., heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Vierde Broekdijk (gemeente Aalten). In het plangebied zal een bedrijventerrein worden gerealiseerd. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld voor het plangebied:
Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 6 en 7 december 2007 door: R. van Lil (prospector), J.M. Blom (archeoloog) en E. Lohof (senior prospector).

2 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

Het onderzoek bestaat uit zes onderdelen (specificaties LS01 t/m LS06). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik
- beschrijving van de huidige situatie
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen
- beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens

Op grond van deze onderdelen wordt een gespecificeerde verwachting van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

3 Resultaten

3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01)

Het plangebied ligt in Aalten aan de Vierde Broekdijk en heeft een oppervlakte van 3,5 ha. Het wordt begrensd door de Vierde Broekdijk in het noordwesten, een bedrijventerreintje in het noordoosten en bosschages in het zuidoosten en zuidwesten (zie afb. 1).

Archeologische en aardwetenschappelijke waarden binnen een straal van 1500 meter zijn tijdens het bureauonderzoek geanalyseerd.

In het plangebied is de aanleg van een bedrijventerrein gepland. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van 3000 m² worden bebouwd. De overige ruimte zal worden heringericht.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

3.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)

Het plangebied is momenteel in gebruik als grasland. In de noordoostelijke hoek staat een boerenbedrijf met schuren.

3.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)

De historische situatie is op verschillende historische kaarten als volgt:

Bron	historische situatie
Historische kaart uit 1845 ¹	onbebouwd, vermoedelijk heide
Bonnekaart uit 1889, 1893 en 1908 ²	bos en heide
Bonnekaart uit 1926 ³	weilanden en bosschages
Bonnekaart uit 1936 ⁴	weilanden

Het plangebied ligt ongeveer 2 km ten zuidwesten van de historische kern van Aalten. Vanaf de 14^e eeuw behoorde het tot erve te Roele en was afdrachtplichtig aan een kasteel in Duitsland.⁵ In het midden van de 19^e eeuw is het plangebied bebost geraakt. Tot in de 20^e eeuw is het plangebied niet in cultuur gebracht en tot in ieder geval 1936 heeft er geen bebouwing bestaan.

¹ Wolters-Noordhoff Atlasproducties 1990.

² Bureau Militaire Verkenningen.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Mond. meded. P. Meerdink (gemeentearchief Aalten).

3.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Type informatie	informatie
Geologie ⁶	Formatie van Boxtel met een dek van het Laagpakket van Wierden (Bx6)
Geomorfologie ⁷	dekzandruggen al dan niet met oud landbouwdek (3L5)
Bodemkunde ⁸	veldpodzolgronden (Hn21)

De regio rond het plangebied is gevormd in het Weichselien, de laatste ijstijd die tot ca. 10.000 jaar geleden duurde. Tijdens deze periode heerste in Nederland een poolklimaat, waardoor de bodem permanent bevroren was. Het regen- en smeltwater werd afgevoerd door een systeem van vlechtende geulen en beken. Deze fluvioperiglaciale afzettingen bestaan uit zandlagen afgewisseld met plaatselijk humeuze leemlagen.

Aan het eind van het Weichselien was de vegetatie vrijwel verdwenen, waardoor op grote schaal verstuiving kon optreden waarbij dekzand is afgezet (Laagpakket van Wierden). Het reliëf wordt gekenmerkt door vlakke, afvoerloze depressies en dekzandkopjes, afgewisseld met langgerekte ruggen. Deze dekzandruggen dateren uit de laatste fase van het Weichselien en zijn vaak wat grover van samenstelling dan de oudere, leemhoudende dekzanden.⁹ Op een hoogtebeeld zijn geen aanwijzingen te zien voor de aanwezigheid van dekzandruggen in het plangebied.

In het plangebied zijn veldpodzolen gekarteerd. Deze bodems worden naast een typische podzol-B gekenmerkt door een hoge mate van ontijzering.¹⁰ Ze komen vaak voor in laag gelegen dekzandgebieden, of in gebieden met een relatief hoge grondwaterspiegel. Voorheen werden de veldpodzolgronden als jonge of heideontginningsgronden aangeduid, wat iets zegt over het voormalige grondgebruik.¹¹

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden vastgesteld:

Bron	omschrijving
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	lage indicatieve archeologische waarde
Cultuurhistorische waardenkaart provincie Gelderland	lage historische geografische waardering
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	geen
waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	3637, 3641, 17039, 17043
vondstmeldingen ARCHISII	geen
onderzoeksmeldingen ARCHISII	10393

De ligging van de waarden is weergegeven in afb. 2.

Rond het plangebied zijn vier waarnemingen gedaan. Op basis van luchtfoto's zijn raatakkers of *celtic fields* uit de IJzertijd herkend.¹² Op huidige luchtfoto's op hoogtebeelden zijn deze vooralsnog niet herkend. Op de bodemkaart is te zien, dat deze in vlakvaaggronden zijn aangetroffen. Daarnaast zijn door particulieren scherven uit de IJzertijd en Late Middeleeuwen waargenomen.¹³ Deze zijn in een gebied met veldpodzolen gevonden, waar eveneens een lage verwachting op de IKAW geldt.

Bij een omvangrijk onderzoek in het kader van ruilverkaveling is een aantal vindplaatsen aan het licht gekomen. Er zijn sites daterend uit de Steentijd tot de Late Middeleeuwen aangetroffen. Deze vallen echter niet binnen het onderzoeksgebied.

⁶ Mulder, *et al.* 2003.

⁷ Stichting voor Bodemkartering & Rijks Geologische Dienst, 1975.

⁸ Stichting voor Bodemkartering 1982.

⁹ Berendsen 1997.

¹⁰ Bakker & Schelling 1989.

¹¹ De Bakker & Edelman-Vlam 1976.

¹² Waarnemingen 17039 en 17043.

¹³ Waarnemingen 3637 en 3641.

3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

In het plangebied kunnen archeologische waarden voorkomen vanaf het Laat Paleolithicum. De kans op het voorkomen van de resten is laag. Er is in de omgevingen een aantal waarnemingen gedaan die aantonen dat met name in de IJzertijd de regio bezocht is door mensen. Op historisch kaartmateriaal zijn geen aanwijzingen te zien voor bewoning in de Nieuwe tijd. De archeologische resten komen voor direct aan of onder het maaiveld. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden binnen 50 cm beneden het maaiveld verwacht.¹⁴ De archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- of vuursteenstroomingen. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd.¹⁵ Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

4 Conclusies

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard, datering en waardstelling hiervan?

In de nabije omgeving van het plangebied zijn enkele scherven gevonden en op basis van luchtfoto's zijn celtic fields herkend. De beperkte hoeveelheid waarnemingen lijkt erop te duiden dat de regio niet intensief gebruikt is in het verleden. Daarnaast zijn in het plangebied zelf veldpodzolbodems gekarteerd, die worden gevonden in laaggelegen gebieden. Ook een hoogtebeeld laat geen verhogingen in het landschap zien die interessant zouden kunnen zijn voor bewoning. Derhalve zijn er geen aanwijzingen voor archeologische waarden in het plangebied aanwezig. De overige vragen zoals gesteld in de inleiding komen hiermee te vervallen.

5 Advies

ADC ArcheoProjecten adviseert om in het plangebied geen aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Wat betreft de archeologie is er geen belemmering om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegd gezag, zoals aangegeven in de Monumentenwet.

¹⁴ Zie bijvoorbeeld Groenewoudt 1994.

¹⁵ Kars & Smit 2003.

Literatuur

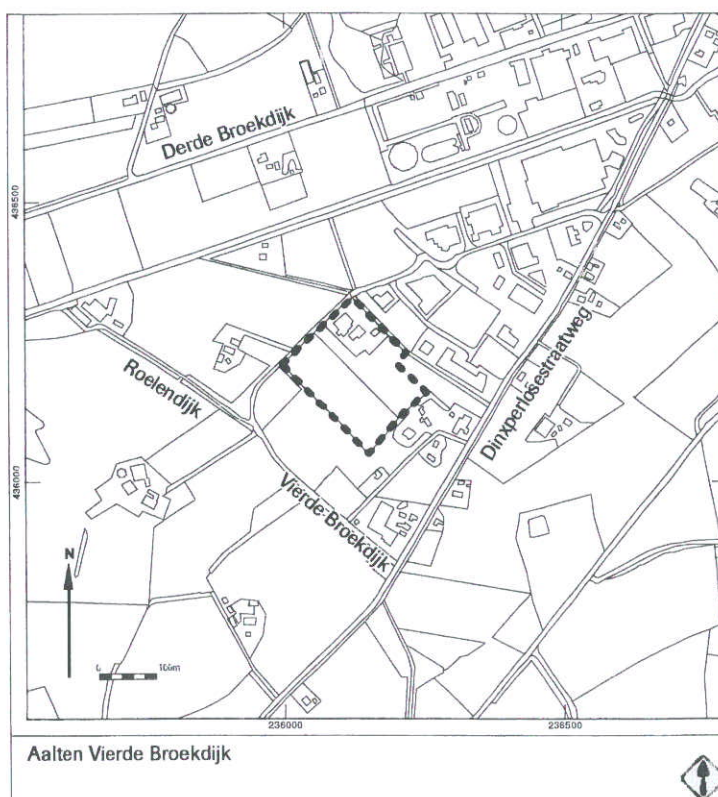
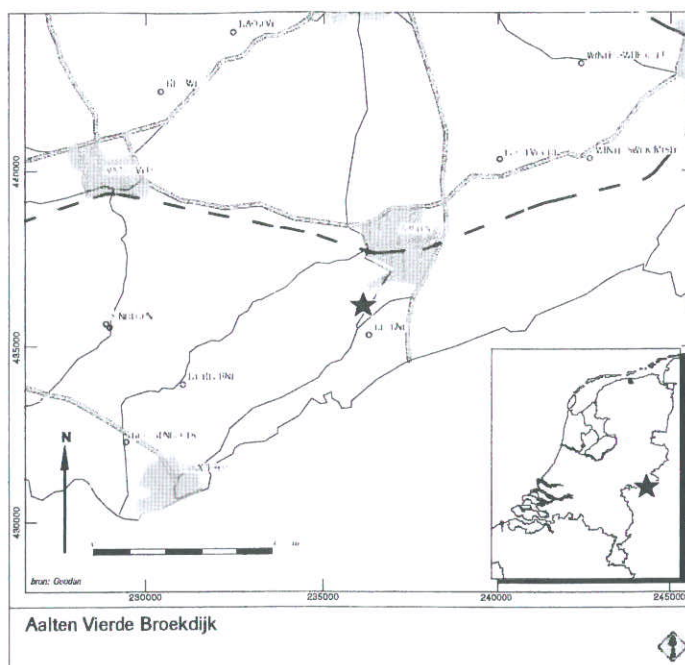
- Bakker, H. de & A.W. Edelman-Vlam, 1981: *De Nederlandse bodem in kleur*, Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land, Inleiding in de geologie en de geomorfologie*, Utrecht.
- Bureau Militaire Verkenningen, verschillende jaargangen (1889, 1993, 1908, 1926 en 1936): Aalten, blad 516, 1:25.000.
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).
- Kars, H. & A. Smit (red.), 2003: *Handleiding Fysiek Behoud Archeologisch Erfgoed. Degradatiemechanismen in sporen en materialen. Monitoring van de conditie van het bodemarchief*. Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 1).
- Stichting voor Bodemkartering & Rijks Geologische Dienst, 1975: Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 41 West en Oost Aalten.
- Stichting voor Bodemkartering, 1982: Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 41 West Aalten.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 3 Oost-Nederland 1830-1855*, Groningen.

Lijst van afbeeldingen

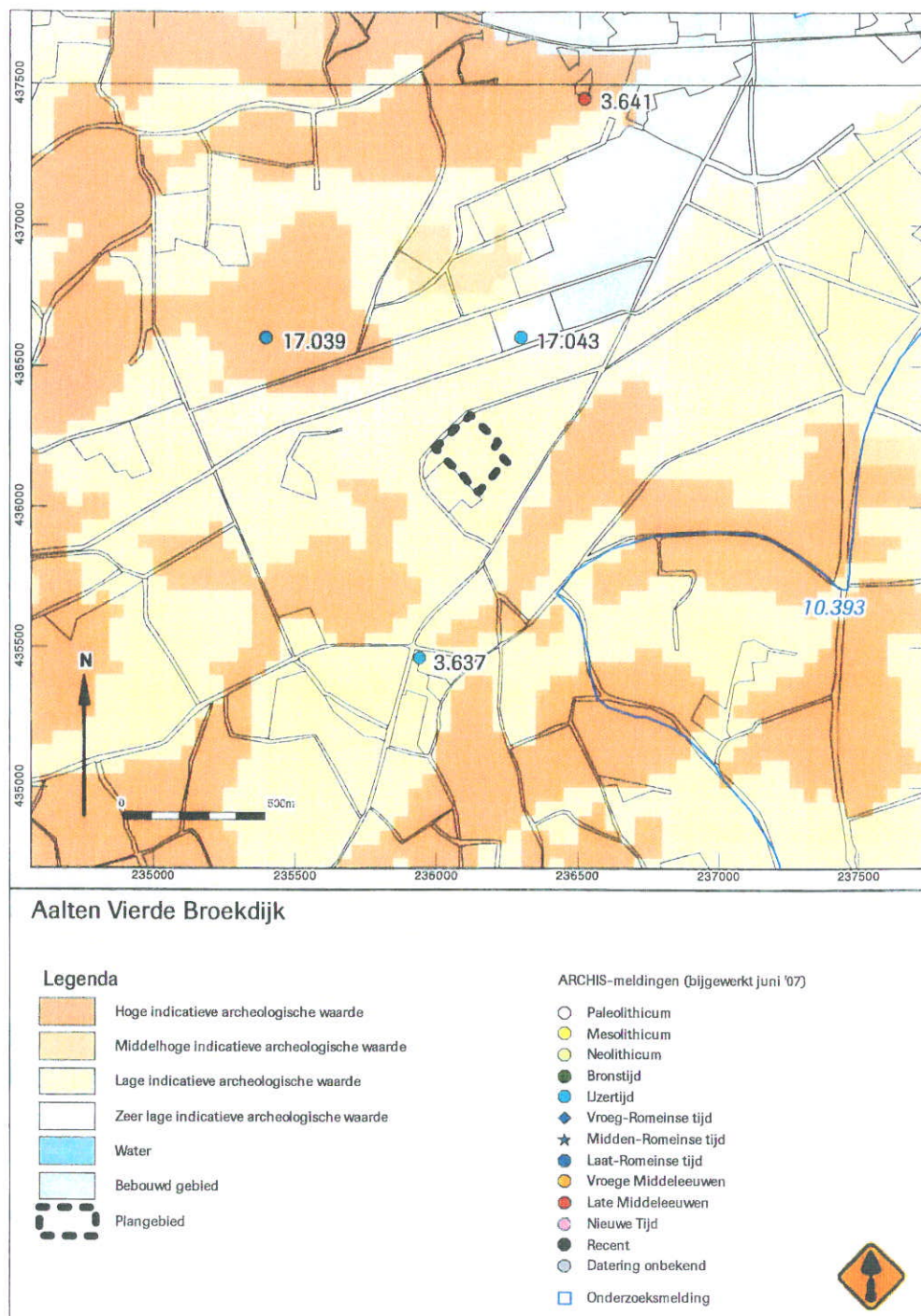
- Afb. 1 Locatie van het plangebied
- Afb. 2 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Lijst van tabellen

- Tabel 1 Archeologische perioden
- Tabel 2 Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen